

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GORBENKO Elena Borisovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of music

theory and instrumental disciplines Tsentralnoastrakhanskoye state pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko.

Circle of research interests: professional training of future teachers of musical art.

*Дата надходження рукопису 23. 09. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор А. М. Растрюгіна*

УДК 378.016:811.161.2

ГРОМКО Тетяна Василівна –

кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри української мови
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: tvhromko@i.ua

САМОСТІЙНА РОБОТА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО ФАХУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Вхідження України до європейського освітнього простору через Болонський процес у вищій школі сприяє активному пошуку ефективних форм організації навчальної діяльності [11]. Саме такі форми можуть найкраще сприяти якісній підготовці спеціалістів на рівні міжнародних вимог, зацікавленого ставлення студентів до процесу пізнання, розвитку самостійного мислення, навчальній і науковій творчості, а також розробці й упровадженню інших підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Сьогодні виділяються такі актуальні проблеми організації навчального процесу: інформаційне забезпечення дисципліни, подолання суперечностей між змістом навчання і майбутньою професійною діяльністю, узгодженість між педагогічними вимогами викладачів і реальними можливостями студентів, поєднання загальних, особливих та індивідуальних цілей навчання, особливості гуманітарної професійної підготовки; оптимізацію керівництва навчальним процесом. До них відносять і створення оперативної системи виявлення й усунення недоліків у знаннях студентів, у методиці викладання та перевірки, в організації процесу навчання. Актуальними є також проблеми розроблення інноваційних технологій навчання і професійної підготовки, що сприяють підвищенню результативної діяльності закладів професійної освіти; створення

ефективної системи контролю, яка б сприяла забезпеченню належного оцінювання. Саме самостійна робота, на наш погляд, і є тим чинником, що може задовольнити виконання більшості цих вимог.

Самостійна робота спрямовується не лише на оволодіння певною дисципліною, а й на формування навичок самостійної праці в цілому – у навчальній, науковій, професійній діяльності. З огляду на зазначене доречним вважаємо розкриття теми особливостей самостійної роботи з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студентів історичного фаху, яка спрямована на створення спеціальних дидактичних матеріалів, а також на професійне становлення особистості студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самостійна діяльність студентів – проблема не нова. Саме для майбутніх істориків корисним буде ознайомлення з тим, що актуальність і значущість її спостерігається ще в працях давньогрецьких учених (Арістоксен, Арістотель, Архит, Платон, Сократ), які глибоко і всебічно обґрунтували значення добровільного, активного і самостійного оволодіння знаннями. Розвиток цієї ідеї в подальші часи знаходимо у висловлюваннях середньовічних учених (Франсуа Рабле, Томас Мор, Томазо Кампанелла), які вимагали від тодішньої схоластичної школи вчити дітей самостійності, виховувати в них вдумливих, критично мислячих людей [5].

Аналіз подальших наукових джерел

(В. Бондар, Л. Занков, Г. Люблінська, М. Махмутов, О. Овсинська, О. Савченко, М. Скаткін, Н. Тализіна, Т. Шамова та ін.) підтвердили, що тільки активна пізнавальна діяльність студента є запорукою його успішного розвитку і глибокого засвоєння знань, умінь та навичок.

У сучасній вітчизняній дидактиці й психології самостійна робота визначається по-різному: і як «рушійна сила навчального процесу», найефективніший прийом навчання, один із важливих показників активності, і як «спосіб активної навчальної діяльності», спрямованої на виконання дидактичної мети, що організовується викладачем і здійснюється під його керівництвом у спеціально відведений час (О. Алексюк, А. Аюрзанайн, В. Козаков, П. Підкасистий, І. Унт), і як «прийом навчання» (Т. Герасимов, В. Коринська, А. Соловійов, А. Усова), і як «специфічну форму діяльності студента» або засіб формування самостійності суб'єкта учіння (В. Козаков) [4, с. 12], і як форму організації навчальної діяльності (Ю. Палкін) [7].

За визначенням Б. Єсіпова, самостійна робота передбачає обов'язкове поєднання самостійності думки учнів із самостійним виконанням розумової дії, а тому й застосовується для вирішення певних завдань, зокрема для оволодіння сукупністю знань, умінь і навичок [3, с. 15].

Науковці В. Граф, І. Ільясов, В. Ляудіс вважають самостійну роботу студентів дидактичною формою навчання, формою передачі знань. До того ж, визначають її як систему організації педагогічних умов, що забезпечують керівництво навчальною діяльністю учня, яка відбувається за відсутності викладача і без його особистої участі та допомоги [1].

Мета статті – обґрунтування змісту самостійної роботи з української мови для студентів історичного фаху.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійна робота – важлива форма організації навчального процесу, що посідає чільне місце у формуванні й розвитку фахових лінгвістичних компетентностей гуманітарних галузей, зокрема й історичної. Мета статті – окреслити роль самостійної роботи у формуванні лінгвокомунікативної компетентності студентів-істориків з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

На основі програми нами визначений теоретичний [2] та практичний матеріал, враховуючи майбутній фах студентів – історія, – залучається як базовий підручник С. В. Шевчук, І. В. Клименко «Українська

мова за професійним спрямуванням» [12], а також колективні підручники Л. Г. Погиби, Т. О. Гривіниченко та ін. [9, 10].

Серед дібраних нами текстів в основному підручникові матеріали, статті, монографії. Особливу роль у доборі текстів вбачаємо у активізації регіонального компонента текстів для самостійного опрацювання, оскільки основою будь-якої самостійної роботи студентів є завдання або проблема, що спонукає до самостійної пізнавальної діяльності. На основі класифікації самостійних робіт П. Підкасистого [8], умовно поділяємо усі завдання на окремі типи залежно від рівня прояву самостійності студентів під час виконання їх : рецептивно-репродуктивні (відображають початковий рівень самостійної діяльності), реконструктивно-варіативні (середній рівень), конструктивні (достатній рівень); творчі (високий рівень самостійності). Така типологія є певною мірою умовною, оскільки завдання можуть бути як репродуктивними, так і творчими (продуктивними). Належність того чи іншого виду завдання до однієї з чотирьох названих груп визначалася співвідношенням відтворення граматичних структур, змісту висловлювання і самостійного вибору граматичних засобів у процесі побудови висловлювання.

Таким чином, рецептивно-репродуктивні завдання мають на меті перевірку формування у студента основних мовленнєво-мисленнєвих умінь розпізнавати, аналізувати, зіставляти, усвідомлювати в у зв'язних текстах стилістичні особливості, співвідносити їх зі сферою використання, метою і завданням висловлювання. Наведемо приклади окремих з них:

Завдання 1. Прочитайте. 1) до якого стилю мови належать ці тексти?; 2) назвіть їх функціональні ознаки; 3) які мовні особливості визначають стиль тексту (лексичні, словотвірні, граматичні)?; 4) підкресліть у текстах спеціальну лексику; 5) випишіть стилістично забарвлену лексику, проаналізуйте її.

І. Війна – надзвичайний стан, до якого спонукають націю, державу чи світову спільноту міждержавні суперечності, що нагромадились на попередніх етапах суспільного розвитку. Крайне загострення цих суперечностей, що не могли бути розв'язані іншими методами (політичними, дипломатичними, економічними) призводить до застосування зброї.

Війни поділяються на світові, міжетнічні, регіональні, національно-визвольні, локальні, громадянські та ін.

Розрізняють війни загарбницькі та визвольні. Загарбницька війна — це захоплення чужих земель, підкорення і пограбування незалежних, суверенних держав і народів. Визвольна війна — це захист народом своєї споконвічної території, своїх матеріальних і духовних надбань, національних традицій.

Війни, незалежно від їх характеру, справляють згубний вплив на поступальний розвиток людства — ламаються міждержавні кордони, руйнуються економічні ресурси держав, знищується людський потенціал нації, відбувається духовне зубожіння цілих народів. Найбільш жорстокими й спустошливими в історії людства були перша та друга світові війни. (Історична наука: термінологічний і понятійний довідник : навч. посіб. / В. М. Литвин, В. І. Гусев, А. Г. Слюсаренко та ін. — К. : Вища школа, 2002. — С. 60).

II. Нація — це культурно-історичний феномен, у формуванні якого провідну роль відіграють процеси соціально-психологічного порядку. Визначальним для її утворення є історично-генетична єдність (слово *genos* з латинської означає «народження, походження з одного кореня»), що становить основу національної самосвідомості. Терміни «нація», «народ», «етнос» — це синоніми, що мають одне значення — народ, який живе спільним історичним життям, усвідомлює свою єдність, має спільну історичну пам'ять і досвід, спільні духовні цінності, мову, поняття і уявлення про світ. Відсутність спільної свідомості й пам'яті перетворює народ просто в населення певної території. Тому загарбники всіх часів, щоб утримати народи в покорі, намагалися насамперед знищити їхню свідомість, стерти пам'ять про минуле. В той же час відродження нації пов'язане насамперед з поверненням власної пам'яті, історичного досвіду.

Якщо ж поглянути на генезу української нації, то можна виділити три основні етапи її самоусвідомлення і водночас археологічні пласти її історичної пам'яті: Київська Русь, Гетьманщина, Українська держава.

Українська нація належить до найдавніших історичних народів Європи, які сформували в I тис. н. е. етнодемографічне обличчя континенту. Генетичним її ядром стала поляно-антська народність VI–VIII ст., яка й створила Київську державу. Імперія Рюриковичів була утворенням, аналогічним імперії Каролінгів у Західній Європі, на уламках якої пізніше виникли національні держави німців, французів та італійців. Українська нація також утворила свою державу на уламках давньоруської імперії — Галицько-Волинську Русь. Християнство в

X–XI ст. прилучило український народ до загальнокультурних цінностей середземноморсько-європейської цивілізації. Але втрата державності в XIV–XV ст. сильно погальмувала розвиток самосвідомості українців. Лише загроза їх існуванню в XVI — на початку XVII ст., коли польська шляхта й католицька церква почали боротьбу за повне знищення національної ідентичності українців, згуртувала націю навколо своїх військово-політичних утворень у вигляді козацтва, яке повело активну боротьбу за виживання. Створення Гетьманської держави було важливим досягненням української нації у XVII–XVIII ст., це дозволило протистояти зовнішній експансії. Україна в ті часи знову виходить у число європейських народів, з нею рахуються різні політичні сили. У культурному відношенні українська нація значно випереджає своїх східних і південних сусідів. (Мала енциклопедія етнодержавознавства. — К. : Генеза: Довіра, 1996. — С. 22).

III. Що змушує людину «сідати» за спогади? Мабуть, у кожного є свої мотиви, серед яких — і неусвідомлені. Але є й очевидні, спільні: ностальгія; бажання зафіксувати і зберегти для уявної цікавості нащадків знайомий світ свого власного, як тепер кажуть, «часопростору»; потреба узагальнити свої життєві враження, свій досвід, підбити підсумок свого життя — бодай, для самого себе.

Ще про одну дуже важливу для мене (може, найважливішу) спонуку до написання цих спогадів. Двадцять століть поглинуло в свої крижановоді безодні вже не одну Атлантиду. Із ближчих до нас — це Атлантида середньо- і східноєвропейського містечкового єврейства з його особливим побутом, ритуалами, варварською мовою, забобонами і мудрістю, родовищем талмудистів і романтиків, ремісників і цадиків, обмежених обивателів і світових революціонерів, майбутніх чекістів і жертв чекізму. Це Атлантида галицького села з його потягом попри злидні до освіти, культом читальні, повагою до вчителя і священика, працьовитістю і побожністю, відпорністю до асиміляції, що породила покоління жертвних фанатиків національної справи, але також і покоління молоді інтелігенції, невдовзі знищеної або розсіяної по світах, і плеяду блискучих творців національної культури. Це й Атлантида старої української діаспори, політичної еміграції — цілий світ людських доль, зусиль високих і низьких пристрастей, різноякісних цінностей, боротьби і праці творення «альтернативної» України і надії на прийдешню велику

Україну. (Із Спогадів академіка Івана Дзюби // *Донецчина*. – 2006. — 24 червня — С. 3).

При виконанні такого типу завдань самостійність студентів виявляється у виборі системи дій, спрямованих на запам'ятовування й репродукцію вивченого матеріалу. Специфіка самостійної роботи полягає у відтворенні знань, здобутих із власного досвіду, від учителя, викладача чи з навчального посібника, що й відображає перший рівень самостійності студентів.

До другого типу відносимо реконструктивно-варіативні завдання, які містять завдання, пов'язані з вибором синонімічних варіантів терміна, тобто найдоцільнішого із низки можливих. Наприклад:

Завдання 2. Прочитайте тексти. Визначте їх стиль і тип. Знайдіть суспільно-політичну лексику. Порівняйте обидва тексти. Поміркуйте, чи відрізняються вони за інтонацією, смислом, стилістичним забарвленням. Зробіть висновки про стилістичну роль історичних термінів.

I. У першій половині XIV ст. внаслідок гострих внутрішніх суперечностей Галицько-Волинська держава, єдиний на той час відносно незалежний спадкоємець земель Київської Русі, почав поступово занепадати. Цим негайно скористалися сусідні держави, під ударами яких перше українське королівство (Данило Галицький був коронований у 1253 р.) припинило своє існування, а галицькі і волинські землі внаслідок безвладдя, що утворилося після загибелі останнього правителя Галицько-Волинської держави Юрія II, стали легкою здобиччю сусідніх Литви, Польщі, Угорщини та Молдавії. У той же час Київ, який залишався важливим державно-політичним осередком на території Південно-Західної Русі, з XII ст. став об'єктом постійної боротьби і чвар між князями, що, у свою чергу, поряд із ослабленням Києва внаслідок розорення земель після взяття його у 1240 р. монголо-татарськими ордами, сприяло здійсненню литовської експансії українських земель.

Литва запозичувала кращі зразки соціально-політичного устрою Київської Русі, асимілювалася до звичаїв і порядків і тим самим привертала до себе місцеве населення. Протягом кількох поколінь значно переплелися український та литовські етноси.

На 1362 р. литовці приєднали до своїх володінь, крім Волині, частину земель Чернігово-Сіверщини й таким чином безпосередньо вийшли на кордони Золотої Орди. На думку українського історика

Фелікса Шабульдо, подальший наступ литовського війська на землі, підвладні Золотій Орді, був реалізований у двох походах литовських військ: першому, спрямованому на південь Дніпровсько-Донського Межиріччя аж до гирла Дону і Азова, і другому, що досяг гирла Дніпра та Південного Бугу під час якого і відбулася Синьоводська битва. (І. Печенюк, С. Соколюк *Синьоводська битва та її місце у військовій історії України* // *Наукові записки. Серія: Історичні науки*. – Випуск 20: Синьоводська битва 1362 року в контексті історії Східної Європи. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 109.).

II. Степи між Дніпром та Дністром у політичному відношенні контролювалися Великим князівством Литовським. Його південна частина, котра була завойована вже за великого князювання Вітовта, перетворилася на «дике поле». Однак тут, безсумнівно, залишалось кочове населення, яке періодично турбувало володарів князівства з півдня. Для захисту від нього той же Вітовт поселяв у кінці XIV ст. підвладних йому «татар» у північній частині межиріччя, як і у більш північному Пороссі. Ще пізніше в причорноморському регіоні розпочався «кримсько-татарський» історичний період.

Все вищенаведене стосується цілком «земних», практичних аспектів піднятої теми. Та були й кардинальні перетворення в культурно-історичному контексті. Адже зміни, котрі настали після 1362 р., означали закінчення понад столітньої епохи штучно насадженої ізоляції майбутніх українських земель (тоді в більшій мірі вони ще являлися «давньоруськими») від контактів із західною (європейсько-латинською) цивілізацією й переважаючих впливів на них євразійського монгольського світу, синкретизованих після ісламізації Золотої Орди на початку XIV ст. із впливами мусульманського Сходу, а також традиційних цивілізаційних впливів занепадаючої Візантійської імперії – стратегічного політичного партнера Ординської держави у Центрально-Східній Європі з кінця XIII ст. У певному сенсі можна навіть стверджувати, що приєднання основного масиву українських земель до Великого князівства Литовського на початку 60-х років XIV ст. не лише надало нового імпульсу його інтеграційній політиці в цій частині світу східних слов'ян, але невдози й визначило геополітичну переорієнтацію цих земель зі Сходу на Захід. (О. Моця, О. Рафальський *Битва на Синіх водах і її місце в середньовічній історії Європи* // там же. – С. 5).

Наступні – конструктивні завдання –

передбачають застосування завдань на побудову, приміром, синтаксичних структур висловлювання відповідно до норм стилю, ситуації мовлення. Наприклад:

Завдання 3. Поширте подані речення вставними конструкціями, які б містили вказівку на джерело інформації. Де можливо, допишіть до них паралельні синтаксичні конструкції, які є типовими для відповідних функціональних стилів мовлення. З'ясуйте їх стилістичну роль.

1 ..., епіцентром поширення слов'янських мов була Україна (з підр.). 2. ..., не можна руйнувати гніздо лелеки, бо тоді не уникнути нещастя (з журн.). 3. ..., головними темами програми зустрічі глав держав та урядів країн „Великої вісімки” є борги найбідніших країн та глобальна зміна клімату на Землі (з газ.). 4. ..., вже шість тисяч років тому люди спостерігали, що деякі фізичні ознаки здатні передаватися від одного покоління до іншого.

Завдання 4. Прочитайте. Віднайдіть і назвіть мовні засоби переконання читача.

Єдиновладдя запроваджується народом чи знаттю, залежно від того, яка сторона знайде для цього нагоду; якщо знатні бачать, що гору може взяти народ, вони починають оточувати всілякою пошаною когось зі своїх і роблять його Державцем, щоб під крилом його влади можна було виробляти що заманеться. Так само й народ, переконавшись, що не в змозі змагатися зі знаттю, підносить когось зі своїх і обирає Державцем, щоб знайти в ньому собі оборону. Ставленикові знаті триматися важче, ніж ставленикові народу, оскільки він є державцем, оточеним багатьма тими, хто вважає себе рівним йому, і тому не може ні орудувати, ні розпоряджатися по-своєму. Той же, хто приходить до влади завдяки прихильності народу, залишається самотній, і біля нього немає нікого або буває дуже мало таких, хто бажає слухатися. Окрім того, годі по-справжньому догодити знаті, не кривдячи інших, а народові догодити легко, бо мета народу праведніша, ніж знаті. Знать прагне утискувати, а народ звільнитися від утисків. До того ж Державець ніколи не може забезпечити себе, від ворожого їй народу: його надто багато, але відгородитися від знаті він може, бо її мало. Найгірше, чого Державець може чекати від ворожого йому народу, — це бути ним покинутим; а маючи ворогом знать, йому треба боятися не тільки того, що вона його кине, але й що вона виступить проти нього; можливі далекоглядніші й хитріші, і тому завжди подумують про порятунок і намагаються запобігти ласки переможця. Нарешті,

Державцеві доводиться завжди жити з тим самим народом, але він може цілком обійтися без одних і тих самих знатних, бо він вільний щодня давати або відбирати знатність, підносити знатних чи гнати їх геть. (Ніколо Мак'явеллі. Флорентійські хроніки. Державець [Перекл. з італ. А. Перепаді]. — Харків : Фоліо, 2007. — С. 442).

Творчі завдання спрямовані на продукування власних висловлювань, редагування текстів, навчальний переклад, виконання граматико-стилістичного аналізу, що вимагають від студентів найвищого рівня самостійності під час виконання їх. Наприклад:

Завдання 5. Прочитайте речення. Зробіть орфографічно-пунктуаційне редагування тексту. Доведіть доцільність такого виправлення.

I. Київський Міський Музей був осередком навколо якого гуртувалися вчені діячі українського національного руху меценати, тощо. Музей, став провідним науковим та просвітницьким центром України початку ХХ ст. популярність якого постійно зростала. Найбільші музейні відділи архіологічний та етно-графічний склалися в основному з експонатів місцевого походження. Гарну можливість представити широкому загалу матеріали з української історії та культури окрім постійних експозицій давали тематичні та ювілейні виставки. У 1906 р. тут проходила Перша Південно-російська виставка кустарних виробів на якій був представлений етно-графічний матеріал з усієї України. Виставка стала справжнім св'ятком української культури. Після її завершення більшість експонатів залишилася в власності музею, що поставило його на один рівень з провідними музеями Російської імперії. Найважливішою подією стала виставка присвячена п'ятдесяти-річчю з дня смерті Тараса Шевченка (1911 р.), на якій були представлені 36 оригінальних малюнків і 13 офортів художника з приватних зібрань. Був опублікований каталог «Виставки артистичних творів Тараса Шевченка» українською та російською мовами що для державної установи якою був музей як писав відомий історик та мистецтвознавець Федір Ернст було чимось нечуваним (За статтю І. Дворкіна «Музейні установи в українському національному русі Надніпрянщини наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст.» / І. Дворкін // Місто: історія, культура, суспільство : Е-журнал урбаністичних студій. — 2017. — № 3. — С. 83).

II. Внесок М. Грушевського в істотне розширення й актуалізацію джерельної бази

української історії, не заперечний. Мабуть першим про це нагадав О. Купчинський котрий, зокрема, зазначив: «Українська історіографія незнає іншої особистості з такими багатими зацікавленнями в історичних джерелах». Відомо що М. Грушевський не залишив спеціальних розвідок з історії тиорії та методології джерело-знавства якщо незважати на студентські реферати «Древности» та «Русские древности». По при те його вплив на подальший розвиток згаданої науки став винятковим. Він збагачував українське джерело-знавство насамперед шляхом здійснення власних, археографічних проєктів а також за рахунок усебічного використання виявлених ним джерел у загальних працях історичної літературо-знавчої етнологічної тиматики. Також вартий уваги його підхід до аналізу джерел пресутній буквально в кожній праці фахівця не залежно від її формату обсягу чи навіть тиматичного спрямування. Тут простежується істотний вплив його вчителя В. Антоновича засновника Київської школи істориків-документалістів котрі присв'ятили свою творчість дослідженню й публікації актових джерел, зосереджених у Київському історичному Архіві, інших документальних зібраннях Російської та австро-угорської імперій. Поряд із цим варто говорити і про відбиток ідей інших відомих джерелознавців професорів київського Університету Св. Володимира В. Іконникова та Ф. Фортинського у чіх симінарах народилися перші студентські праці майбутнього академіка. (За статтею Г. В. Папакіна «Майстерня М. Грушевського-джерелознавця» / Г. В. Папакін // Український історичний журнал. – 2017. – № 1. – С 7.).

Завдання 6. Прочитайте текст. Визначте його стильову приналежність. Уведіть у текст необхідні мовні елементи (слова, словосполучення, відокремлені члени, уточнювальні і вставні слова), які б завершили його структурну організацію. Наприклад:

Дані з історії приміщення колишньої громадської гімназії за першу половину — середину 1920-х рр. поки що невідомі. 4.8.1927 р. Зінов'євська окрінспектура освіти повідомила керуючому місцевим педтехнікумом, що на підставі ухвали президії окрвиконкому від 31.08.1926 р. воно передається цьому навчальному закладу. За кілька років по тому тут уже діяв інститут соціального виховання, згодом — педагогічний і учительський інститут. Влітку 1941р. приміщення закладу використовувалося під червоноармійський, а

в роки фашистської окупації — під німецький госпіталі. У повоєнні десятир'ччя біля будинку держпедінституту ім. О. С. Пушкіна стояв пам'ятник В. Леніну (деякий час і Й. Сталіну). У роки незалежності України у старому доброму корпусі розміщаються приймальня ректора, зал засідань, канцелярія, бібліотека (абонемент), історичний та психолого-педагогічний факультети, актовий зал, кімната-музей В. Сухомлинського, молодіжний театр «Резонанс», їдальня педуніверситету імені Володимира Винниченка. (С. І. Шевченко. Старі стіни: Єлисаветградська громадська жіноча гімназія (1860-1920рр.). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – С. 164).

Вищим рівнем мовленнєвих умінь є вміння студентів створювати власні оригінальні висловлювання відповідно до мети, завдань висловлювання, стилю мовлення і ситуації з урахуванням таких критеріїв мовленнєвого оформлення: розмаїтість словника і граматичного рівня, точність мовлення, стильова єдність і стилістична виразність тексту. Наприклад:

Завдання 7. Напишіть есе на одну з тем:

– «Хто контролює минуле, той контролює майбутнє. Хто контролює сучасне, той контролює минуле». Чи погоджуєтеся ви з думкою Д. Оруела?

– IT-технології для історика: погляд у минуле по-майбутньому.

Завдання 8. Напишіть твір за поданим початком:

I. Європа з її багатовіковими традиціями, різноманітними формами життєвого укладу завжди шукала ідею загальноконтинентального об'єднання. Дискутувалися різні позиції, але панівною була одна: Європа повинна втілити в життя мрію людства про єдність. Власне, таким втіленням і стало утворення Європейського Союзу.

Минуле, сучасне і майбутнє мирної демократичної Європи, етапи розвитку європейської інтеграції, і головне – пошук Україною місця в Європі, розв'язання проблеми її європейського виміру – цікавлять сьогодні усіх українців. Тому...

II. Нещодавно підписано Асоціацію з Європейським Союзом. Це – свого роду символ нашої боротьби за незалежність, наша спільна моральна перемога, яка сприймається співвітчизниками як рішучий крок до зміцнення української державності. На цьому шляху нас чекає багато і перемог, і розчарувань. Але передусім – наполегливої, важкої, самовідданої праці, якщо ми хочемо бачити свою країну у колі народів мирної процвітаючої Європи, щоб нас поважали як

державу на Заході і на Сході. Для цього...

Поміркуйте, у якому стилі Ви побудуєте текст, які синтаксичні конструкції та морфологічні форми будуть у ньому доречними.

Завдання 9. Підготуйте виступ на науково-практичну конференцію студентів, епіграфом до якого стали б слова Г. Лауба «Археологи завжди викопують із землі історію, яку закопали політики» або Цицерона «Не знати історії – означає завжди бути дитиною».

Найвищого аналітичного спрямування може бути завдання до теми «Термінологія у професійному спілкуванні», наприклад:

Завдання 10. За спеціальним тематичним випуском «Синьоводська битва 1362 року в контексті історії Східної Європи» фахового збірника «Наукові записки» [6] укладіть словник історичних термінів (100-150 слів або словосполучень (вокабул)).

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, викладений вище матеріал переконаливо свідчить про те, що самостійне виконання запропонованих та подібних завдань позитивно впливатиме на розвиток мовлення студентів у цілому, сприятиме вдосконаленню вмінь виявляти й оцінювати в текстах різних стилів стилістично нейтральні та стилістично марковані засоби української мови; досліджувати стилістичні ознаки граматичних одиниць у текстах різних стилів, співвідносити їх з мовленнєвою ситуацією; розвивати мовне чуття в цілому. Це все підкреслює роль самостійної роботи як важливої форми навчально-пізнавальної діяльності студентів, у процесі якої формується самостійність особистості, здійснюється оволодіння сукупністю знань, умінь і навичок, формується прагнення до самовдосконалення, уміння критично оцінювати результати своєї навчально-пізнавальної діяльності, лінгвокомунікативна компетентність майбутнього фахівця в галузі історії.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1.Граф В. Основы организации учебной деятельности и самостоятельной работы студентов: [учеб.-методич. пособие] / В. Граф, И. И. Ильясов, В. Я. Ляудис. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 79 с.

2.Громко Т. В. Конспект лекцій з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (для студентів денної форми навчання факультету історії та права) / Т. В. Громко; Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В.Винниченка. – Кропивницький, 2016. – 104 с.

3.Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б. П. Есипов. – М.: Учпедгиз, 1961. – 239 с.

4.Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов: [учеб. пособие для ФПК вузов по дисциплине «Педагогика и психология высшей школы»] / В. А. Козаков. – К.: Высш. шк., 1989. – 251 с.

5.Король В. М. Самостійна робота студентів університету як складова підготовки майбутнього фахівця / В. М. Король, О. П. Савченко // Організація самостійної роботи студентів; за заг. ред. В. М. Король, В. П. Мусієнко, Н. Т. Токової. – Черкаси: Вид-во ЧДУ, 2003. – С. 9–29.

6.Наукові записки. Серія: Історичні науки. – Випуск 20: Синьоводська битва 1362 року в контексті історії Східної Європи. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 252 с.

7.Палкин Ю. И. Самостоятельная работа студентов по общественным наукам: новые подходы / Ю. И. Палкин // Самостоятельная работа студентов как приоритетная форма учебного процесса / ред. кол. Б. И. Королев (отв. ред.) и др. – К.: Либидь, 1992. – 136 с. – С. 3–8.

8.Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование / П. И. Пидкасистый. – М.: Педагогика, 1980. – 240 с.

9.Погиба Л. Г. Практикум з української мови за професійним спрямуванням / Л. Г. Погиба, Т. О. Грибіниченко, Л. М. Голіченко, Н. В. Кавера. – К.: Кондор, 2014. – 296 с.

10.Погиба Л. Г. Українська мова фахового спрямування / Л. Г. Погиба, Т. О. Грибіниченко, Л. М. Голіченко. – К.: Кондор, 2011. – 352 с.

11.Положення про кредитно-модульну систему навчального процесу та модульно-рейтингове оцінювання знань. Вказівки та рекомендації до організації навчального процесу з урахуванням вимог Європейської Кредитної Трансферної Системи / Швець Є. Я., Турба М. М., Швець Д. Є. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2006. – 18 с.

12.Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К.: Алерта, 2011. – 694 с.

REFERENCES

1.Hraf, V. (1981). *Osnovy orhanizatsiyi navchal'noyi diyal'nosti ta samostiyanoi roboty studentiv: [navchal'nyy-metodychnyy. posobyey]*. [Fundamentals of organization of educational activity and independent work of students]. Moscow.

2.Hromko, T.V. (2016). *Konspekt lektsiy z dystsypliny «Ukrayins'ka mova (za profesiynym spryamuvanniam)» (dlya studentiv dennoyi formy navchannya fakul'tetu istoriyi ta prava)*. [Abstract of lectures on discipline «Ukrainian language (for professional direction)» (for students of day form of education of the faculty of history and law)]. Kropyvnyts'kyu.

3. Esypov, B. P. (1961). *Samostiynna robota uchnya na urokakh*. [Independent work of pupils in lessons]. Moscow.

4. Kozakov, V. A. (1989). *Samostiynna robota studentiv: [navchal'nyy posibnyk dlya FPK vuziv po dysytsypline «Pedahohika ta psykholohiya vyshchoyi shkoly»*. [Kyiv.

5. Korol', V. M. (2003). *Samostiynna robota studentiv universytetu yak skladovoyi pidhotovky maybut'oho fakhivtsya*. [Independent work of students: [proc. a manual for FPC high schools on discipline «Pedagogy and psychology of higher school»]. Cherkasy.

6. *Naukovi zapysky. Seriya: Istorychni nauky. (2014). – Vypusk 20: Syn'ovods'ka bytva 1362 roku v konteksti istoriyi Shkhidnoyi Yevropy*. [Scientific notes. Series: history of science. – Issue 20: Sinevodskoy battle 1362 in the context of the history of Eastern Europe.]. Kirovohrad.

7. Palkyn, YU. I. (1992). *Samostiynna robota studentiv z suspil'nykh nauk: novi pidkhody*. [Independent work of students in the social Sciences : new approaches]. Kyiv.

8. Pydkasystyy, P. I. (1980). *Samostiynna poznavatel'naya diyal'nist' shkolyariv u navchanni: Teoretyko-eksperymental'ne doslidzhennya*. [Independent cognitive activity of schoolchildren in learning: Theoretical and experimental study]. Moscow.

9. Pohyba, L. H. (2014). *Praktykum z ukrayins'koyi movy za profesiynym spryamuvannyam*. [Workshop with the Ukrainian language for professional purposes]. Kyiv.

10. Pohyba, L. H. (2011). *Ukrayins'ka mova fakhovoho spryamuvannya*. [Ukrainian language for professional direction]. Kyiv.

11. *Polozhennya pro kredytno-modul'nu systemu navchal'noho protsesu ta modul'no-reytnyhove otsynuyvannya znan'.* *Vkazivky ta rekomendatsiyi do orhanizatsiyi navchal'noho protsesu z urakhuvannyam vymoh Yevropeys'koyi Kredytnoyi Transfernoyi Systemy* (2006). [Regulation on credit-modular system of educational process and module-rating evaluation of knowledge. Guidelines and recommendations for the organization of educational process taking into account the requirements of the European Credit Transfer System]. Zaporizhzhya.

12. Shevchuk, S. V. (2011). *Ukrayins'ka mova za profesiynym spryamuvannyam*. [Ukrainian language for professional direction]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГРОМКО Тетяна Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лінгводидактика, методика викладання української мови за професійним спрямуванням.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HROMKO Tatiana Vasilievna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian language of the Central Ukrainian Volodymyr Vinnichenko state pedagogical University.

Circle of research interests: didactics, methodology of teaching Ukrainian language for professional purposes.

Дата надходження рукопису 15. 11. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрюк

UDK 378.4:502.2:808 (73)

GUTSALO Emilia Un-Sunivna – Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor at the Chair of Social Pedagogy and Psychology, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University
e-mail: kspu_psy2016@ukr.net
MATYASH Olga Ivanivna – Ph.D., Professor Certified Blackboard Faculty, Ivy Tech State College, Indianapolis, USA
e-mail: oimatyas@ori.net

CURRENT COMMUNICATIVE KNOWLEDGE IN THE SYSTEM OF THE SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES IN THE UNIVERSITY CURRICULUM

Formulation and justification of the relevance of the problem. The issue of communication and communication education in today's science, viewed from a sociocultural perspective, presents an interesting dilemma.

During the past several decades, we have witnessed an increased interest in scholarly research, professional practices, and a higher education perspective toward what one may call a «communication agenda». Today, regional